

Οι νεκροί περιμένουν

Θέματα σχετικά με την προσφυγιά και τις μετακινήσεις πληθυσμών

Αποσπάσματα με ερωτήσεις επεξεργασίας από το: **Διδώ Σωτηρίου, 1959 Οι νεκροί περιμένουν, Κέδρος, 42η έκδοση 2009**

Τα αποσπάσματα από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου (σελίδες 157-165) σχετίζονται με τις πρώτες εμπειρίες μετά την Μικρασιατική Καταστροφή 1922 και την έλευση των προσφύγων στην Ελλάδα. Οι ερωτήσεις επεξεργασίας που θα συνοδεύουν αποσκοπούν στη διδακτική αξιοποίησή τους στο μάθημα της Λογοτεχνίας και της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Στο μυθιστόρημά της, η συγγραφέας αναφέρεται στο δράμα των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, τον ξεριζωμό τους και τον αγώνα τους να ριζώσουν ξανά στην Ελλάδα.

Απόσπασμα από το βιβλίο της Διδώς Σωτηρίου υπάρχει και στην έκδοση του [Ψηφιακού Σχολείου εδώ](https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2710/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias_G-Lykeiou_htmltempl/index_b_02_01.html)
https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2710/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias_G-Lykeiou_htmltempl/index_b_02_01.html

[1. οι πρώτες εικόνες]	2
[2. η ψυχολογία των προσώπων].....	3
[3. προσφυγιά και αιτίες].....	4
[4. προσωπικές ιστορίες]	5
[5. η ιστορία και ο καπτάν Μαθιός].....	7
[6. η επανένωση].....	7

[1. οι πρώτες εικόνες]

Μόλις ξεμπαρκάραμε στον Πειραιά, όλο χαμόγελα και όνειρα για τουριστικές εξερευνήσεις, βρεθήκαμε μπρος σ' ένα παράξενο θέαμα: Κόσμος πολύς ήταν μαζεμένος, εδώ κι εκεί, σκυθρωπός και μουδιασμένος. Νέες γυναίκες και γριές μαντιλωμένες, φώναζαν και χειρονομούσαν νευρικά, μα ήταν αδύνατο να ξεχωρίσει κανείς, τι ακριβώς λέγανε και γιατί οι χωροφύλακες τις σπρώχναν πέρα. Ύστερα πετάχτηκαν στη μέση κάμποσοι φαντάροι, αγριωποί, σταπατσαρισμένοι και φώναζαν κι αυτοί:

— Τι τις χτυπάτε, μωρέ, τις γυναίκες; Ε; Τι τις χτυπάτε; Τίνος κάνανε κακό; Φοβάστε μη διαταράξουν την τάξη, την τάξη, ε; Τα παιδιά τους ζητούνε, που δεν ξέρουν τι απόγιναν κει κάτω στη σφαγή.

Καθώς προσπαθούσαμε ν' ακούσουμε και να καταλάβουμε τι γινόταν, ένας ναύτης μας έδειξε και είπε:

— Να, μας ήρθαν κι εδώ οι πρώτοι πρόσφυγες απ' τη Σμύρνη.

Η θεία Ερμιόνη γύρισε και μας κοίταξε, σαν να ζητούσε από μας διάψευση.

— Για μας το λένε, είπε. Ακούστε πώς βγαίνουν οι διαδόσεις!

Η κουβέντα εκείνη του ναύτη ήταν σαν σπύρτο σε χυμένη βενζίνη. Φλόγες πήδηξαν απ' τις γυναίκες. Πέσανε όλες πάνω μας, μας τραβούσαν, έκλαιγαν, ρωτούσαν νέα, μας απειλούσαν. Μια γριά στάθηκε μπροστά μας με τα χέρια στη μέση:

— Ελόγου σας, το λοιπόν, είστε οι πρόσφυγκοι; Και τι κοπιάσατε να κάνετε στα μέρη μας; Πού 'ναι τα παιδιά μας; Γιατί φορτώσανε την αφεντιά σας στα βαπόρια κι αφήσανε σπίτι τους φαντάρους;

Οι χωροφύλακες τρέξαν, κι έκαναν μια ζώνη γύρω μας. Μοιάζαμε σαν το κεφάλι ενός ερωτηματικού, που δεν ήξερε τι απόκριση θα γεννήσει. Η θεία Ερμιόνη κάτωχρη προσπαθούσε να τους εξηγήσει πως δεν είμαστε πρόσφυγες και πως καμιά καταστροφή δεν είχε γίνει, μα οι γυναίκες κλαίγανε και χτυπιόντανε.

— Λέτε ψέματα, ψέματα!

Μια μικρή ξέφυγε απ' το χέρι της μάνας της κι ήρθε κοντά μου.

— Δε φοράτε σαλβάρια και φερετζέδες; με ρώτησε καθώς ξέταζε το καλογραμμένο φουστάνι μου.

Πάω όλο τον τρόπο που μου γέννησε εκείνη η σκηνή, άρχισα να γελάω. Όταν όμως καλοσκέφτηκα την κουβέντα της μικρής, θύμωσα και της είπα:

— Δεν είμαστε εμείς Τουρκάλες!

— Πώς δεν είστε, είστε πρόσφυγες, πρόσφυγες, κακοί άνθρωποι!

Διδώ Σωτηρίου, 1959 Οι νεκροί περιμένουν, Κέδρος, (42η έκδοση 2009), 157-158

Ερωτήσεις επεξεργασίας

1. Ποιες διαφορετικές στάσεις και συμπεριφορές απηχούνται στο απόσπασμα απέναντι στους πρόσφυγες;
2. Πώς ερμηνεύετε την συμπεριφορά των γυναικών και της γριάς που απευθύνεται στους πρόσφυγες;
3. Ποια χαρακτηριστικά έχει η ταυτότητα που εκφράζεται μέσα από το πρόσωπο της Ερμιόνης;
4. Πώς ερμηνεύετε την κίνηση της «μικρής» που ξέφυγε από το χέρι της μάνας της;

[2. η ψυχολογία των προσώπων]

Δεν πρόλαβα να εξηγήσω με τη μικρή, γιατί οι χωροφύλακες μας έσυραν ως το λιμεναρχείο, ενώ στο δρόμο μάς εξηγούσαν πως έσπασε το μέτωπο, η Μικρασία καιγότανε, ο στρατός επαναστάτησε κι ο κόσμος έφευγε μ' ό,τι μεταφορικό μέσο έβρισκε.

Η συνυφάδα της θείας Ερμιόνης, η κυρία Ελβίρα, άρχισε να κλαίει.

— Διαδόσεις είναι, έλεγε και ξανάλεγε η θεία Ερμιόνη.

Όταν όμως κατόρθωσε να τηλεφωνήσει στον αντιπρόσωπο του θείου Γιάγκου, στην Αθήνα, την έπιασε πανικός.

— Αλίμονο! αλίμονο! έλεγε. Να λοιπόν που μας βρήκαν και τα χειρότερα...

Και κανείς μας δεν μπορούσε ακόμα να καταλάβει πως ήμαστε οι πρώτες σταγόνες της καταιγίδας που ερχόταν, η πρώτη αχνή γραμμή μιας φοβερής ατέλειωτης ανθρωποθάλασσας που θα ξεχυνόταν σε λίγο, σ' εκείνο το άγνωστο λιμάνι.

Αρχίσαμε να βαδίζουμε πιασμένοι απ' το χέρι, κοντά ο ένας στον άλλο, χαμένοι, μουδιασμένοι, δισταχτικοί, σαν να 'μαστε τυφλοί και δεν ξέραμε πού θα μας φέρει κάθε βήμα που αποτολμούσαμε. Γυρεύαμε ξενοδοχείο στο λιμάνι για ν' αποκουμπήσουμε και να περιμένουμε τους δικούς μας. Όπου όμως κι αν ρωτούσαμε, παίρναμε την ίδια στερεότυπη απόκριση:

— Απ' τη Σμύρνη έρχεστε; Δε δεχόμαστε πρόσφυγες.

— Μα θα σας πληρώσουμε καλά, άνθρωποι του Θεού, έλεγε η θεία Ερμιόνη.

Εκείνοι επέμεναν στην άρνησή τους:

— Φοβόμαστε τις επιτάξεις. Δε μάθατε λοιπόν πως στη Χίο, στη Μυτιλήνη, στη Σάμο έφτασε προσφυγολόι, κι επιτάξανε όλα τα σχολεία, τα ξενοδοχεία, τα πάντα;

— Τι θέλαμε, τι γυρεύαμε μες να βρούμε σ' τούτον τον αφιλόξενο τόπο, έλεγε η κυρία Ελβίρα. Τι θέλαμε και τι γυρεύαμε να χωριστούμε από τους άντρες μας!

Στο τέλος δέχτηκε ένας αναγκεμένος ξενοδόχος και μας έδωσε ένα σκοτεινό, άθλιο δωμάτιο με έξι κρεβάτια. Για τότε γινήκαμε πραγματικοί πρόσφυγες δεν το καταλάβαμε. Μέσα σε λίγα εικοσιτετράωρα όλος ο κόσμος αναποδογύρισε.

Διδώ Σωτηρίου, 1959 Οι νεκροί περιμένουν, Κέδρος, (42η έκδοση 2009), 158-159

Ερωτήσεις επεξεργασίας

1. Με ποιον τρόπο και μέσα από ποια περιστατικά κλιμακώνεται η ψυχολογική μετάπτωση της Ερμιόνης, της Ελβίρας και των υπολοίπων;
2. Για ποιον λόγο νομίζετε ότι έχει σημασία για την αφήγηση η χρήση συγκεκριμένων ονομάτων για τα πρόσωπα (Ερμιόνη, Ελβίρα).

[3. προσφυγιά και αιτίες]

Βαπόρια φτάνανε το ένα πίσω απ' τ' άλλο και ξεφόρτωναν κόσμο, έναν κόσμο ξεκουρντισμένο, αλλόκοτο, άρρωστο, συφοριασμένο, λες κι έβγαινε από φρενοκομεία, από νοσοκομεία, από νεκροταφεία. Έπηξαν οι δρόμοι, το λιμάνι, οι εκκλησίες, τα σχολεία, οι δημόσιοι χώροι. Στα πεζοδρόμια γεννιόνταν παιδιά και πέθαιναν γέροι.

Ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι βρέθηκαν ξαφνικά έξω απ' την προγονική τους γη. Παράτησαν σκοτωμένα παιδιά και γονιούς άταφους. Παράτησαν περιουσίες, τον καρπό στα δέντρα και στα χωράφια, το φαΐ στη φουφού, τη σοδειά στην αποθήκη, το κομπόδεμα στο συρτάρι, τα πορτρέτα των προγόνων στους τοίχους. Και βάλθηκαν να τρέχουν, να φεύγουν κυνηγημένοι απ' το τουρκικό μαχαίρι και τη φωτιά του πολέμου. Έρχεται μια τραγική στιγμή στη ζωή του ανθρώπου, που το θεωρεί τύχη να μπορέσει να παρατήσει το έχει του, την πατρίδα του, το παρελθόν του και να φύγει, να φύγει λαχανιασμένος αποζητώντας αλλού τη σιγουριά. Άρπαζαν οι άνθρωποι βάρκες, καΐκια, σχεδίες, βαπόρια, πέρασαν τη θάλασσα σ' ένα ομαδικό, φοβερό ξενιτεμό. **Κοιμήθηκαν αποβραδής νοικοκυραίοι στον τόπο τους και ξύπνησαν φυγάδες**, θαλασσοπόροι, άστεγοι, άποροι, αλήτες και ζητιάνοι στα λιμάνια του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης, της Καβάλας, του Βόλου, της Πάτρας.

Ενάμισι εκατομμύριο αγωνίες και οικονομικά προβλήματα ξεμπάρκαραν στο φλούδι της Ελλάδας, με μια θλιβερή ταμπέλα κρεμασμένη στο στήθος: «Πρόσφυγες!» Πού ν' ακουμπήσουν οι πρόσφυγες; Τι να σκεφτούν; Τι να ξεχάσουν; Τι να πράξουν; Πού να δουλέψουν; Πώς να ζήσουν;

Τρέμαν ακόμα απ' το φόβο. Τα μάτια τους ήταν κόκκινα απ' το αιμάτινο ποτάμι της κόλασης που διάβηκαν. Και σαν πάτησαν σε στέρεο έδαφος, μετρούσαν να δουν πόσοι φτάσανε και πόσοι λείπουν. Κι οι ζωντανοί δεν το πιστεύανε, μόνο άπλωναν τα χέρια τους στο κορμί τους και το ψάχνανε, για να βεβαιωθούν πως δεν ήταν βρικόλακες. Και ψάχναν και για την ψυχή τους, να δουν αν ήταν στη θέση της. Μ' αυτή ήταν άφαντη. Είχε μείνει πίσω στην πατρίδα, κοντά στους αγαπημένους νεκρούς και στους αιχμαλώτους, κοντά στα σπιτάκια, στα χωράφια, στις δουλειές και στα καζάντια...

Κι είπαν: Περαστικοί είμαστε, ας βολευτούμε όπως όπως, κι αύριο θα ματαγουρίσουμε στα μέρη μας. Κι αποζητούσαν, τούτη την ελπίδα, με την ίδια λαχτάρα, σαν το ψωμί, το νερό και τ' αλάτι.

Τόσοι ήταν. Ενάμισι εκατομμύριο Ρωμιοί Μικρασιάτες, που στριφογύριζαν, τώρα, στο καύκαλο της Ελλάδας, σαν περιπλανώμενοι Ιουδαίοι, διωγμένοι απ' τη γη της Χαναάν. Χωρίς πατρίδα, χωρίς δουλειά, χωρίς σπίτι, χωρίς μπαούλο. Και χτες, μόλις χτες, να θυμάσαι πως ήσουν νοικοκύρης, πως είχες το κατιτί το δικό σου.

Ψάχναν για τον αίτιο, αναθεμάτιζαν τον ουρανό, τη γη, τον Κεμάλ, το Βενιζέλο, τον Κωνσταντίνο, την Αντάντ, τον πόλεμο· μα πριν απ' όλα τον ύπουλο τον Άγγλο, τον υπολογιστή, το διπλοπρόσωπο, το σφετεριστή, που έκανε μπίζνες και αυτοκρατορική πολιτική με το αίμα και τη δυστυχία ενός λαού...

Διδώ Σωτηρίου, 1959 Οι νεκροί περιμένουν, Κέδρος, (42η έκδοση 2009), 159-161

Ερωτήσεις επεξεργασίας

1. Με ποιον τρόπο διαπλέκεται στο σύνολο του αποσπάσματος η ιστορία των προσφύγων ως γεγονός και ως καθημερινότητα των πολλών ανθρώπων;
2. Προσέξτε το σημείο στο οποίο η συγγραφέας χρησιμοποιεί ευθύ λόγο («Περαστικοί είμαστε... και τ' αλάτι»). Πώς επηρεάζεται το ύφος της αφήγησης και η σημασία της;
3. Στην τελευταία παράγραφο τίθεται το ζήτημα της αιτιότητας. Πώς κρίνετε τους παράγοντες που αναφέρονται ως αιτίες της συμφοράς των προσφύγων;

[4. προσωπικές ιστορίες]

Οι πρώτες μέρες, στο λιμάνι εκείνο, που ήταν η πόρτα της νέας πατρίδας μας, ήταν στυφές και πικρές μαζί. Η δυσεντερία μας θέριζε. Καθόμαστε κει στο δρόμο, δίχως κανένα συναίσθημα ντροπής, κι αποπατούσαμε. Αυτό που ξέραμε ως τότε σαν ανθρώπινη αξιοπρέπεια, διπλώθηκε στον προσφυγικό μπογό· μέιναν μόνο οι χοντρές ανάγκες της ζωής, τυραννικές, απαίσιες.

Μικροί μεγάλοι στριμωχνόμαστε όλοι σ' εκείνο το λιμάνι, αποβλακωμένοι, άβουλοι, με μια έμμονη ιδέα ο καθένας κι ο άλλος με μια άνοια αποκρουστική. Οι πιο τυχεροί ξέδιναν, γιατί κλαίγαν και βρίζανε και μουγκρίζαν από πόνο.

Μια νέα γυναίκα πετούσε από καιρό σε καιρό ένα τραγικό νανούρισμα. «Νάνι, νάνι το παιδάκι μου να κάνει...» Στην αγκαλιά της κρατούσε ένα μαξιλάρι, που όλο το σκέπαζε και το φιλούσε και κοίταζε γύρω της πανικόβλητη. Κανένας δεν την πρόσεχε. Μόνο ο γερο-πατέρας της πάσχιζε να την ησυχάσει.

— Κορούλα μου, Ελένη μου, κάνε, παιδί μου, κουράγιο. Αυτό ήταν το θέλημα του Θεού...

Κάποιος δημοσιογράφος που πρόσεξε τη σκηνή, κοντοστάθηκε και θέλησε να πληροφορηθεί.

— Αφήστε μας, χριστιανέ μου, έκανε ο γέρος. Τ' αγοράκι της έσκυψε να πάρει απ' την κούνια του κι αντί γι' αυτό πήρε το μαξιλάρι κι έφυγε.

Μέσα στο πλήθος αντίκρισα το φίλο του πατέρα μου, τον κύριο Τηλέμαχο, τον κουγιουμτζή. Έτρεξα με λαχτάρα να ρωτήσω για τους δικούς μου. Μ' αυτός με κοίταζε δίχως να με βλέπει και μ' άκουγε δίχως να με καταλαβαίνει. Στο χέρι του κρατούσε μια αρμαθιά ξερές μπαμιές, περασμένες σε χοντρή κλωστή και τις ανέμιζε, όπως ο διάκος το θυμιατό.

— Κύριε ελέησον, έλεγε, Κύριε ελέησον... και μην χειρότερα!

Η κυρία Πολυξένη, η γυναίκα του, με τράβηξε απ' το χέρι.

— Σουτ! Αλίκη, μην του μιλάς κι εξαγριώνεται με τις κουβέντες.

— Ήθελα, κυρία Πολυξένη, να μου πει κι εμένα κάποιος μην είδε την οικογένειά μου.

Η κυρία Πολυξένη, ούτε που μ' αποκρίθηκε. Το μόνο που μου είπε ήταν:

— Πήγε να σπíti, ο Τηλέμαχός μου, με κίνδυνο της ζωής του, για να πάρει του μαγαζιού του τα χρυσαφικά. Και τι πήρε κι έφυγε. Τις μπάμιες. Ναι, τις ξερές μπάμιες, κόρη μου, που τις είχα 'τοιμάσει για το χειμώνα! Του άρεσαν οι ξερές μπάμιες, γιατί ήταν δυσκοίλιος...

Έφυγα. Έτρεχα να ψάξω μέσα στους καινουργιοφερμένους. Τίποτα πια απ' ό,τι έβλεπα κι άκουγα δε με παραξένευε. Κάθε βαπόρι που έφτανε χωρίς τους δικούς μου, κρεμνούσε, θαρρείς, την άγκυρά του στην ψυχή μου και την παράσερνε στο σκοτεινό βυθό της απόγνωσης.

Σαν ένα ξεκομμένο απ' το μαντρί του πρόβατο, πλανιόμουνά μέσα σε κείνη την ανθρώπινη στέπα κι αποζητούσα τους γονιούς μου με τα μάτια, μ' όλη τη δύναμη της ξεπνοϊσμένης ψυχής μου.

Η θεία Ερμιόνη όταν γύριζα στο ξενοδοχείο με κοίταζε με το δικό της άρρωστο βλέμμα, δίχως να τολμάει να με ρωτήσει και μου 'λεγε πονετικά:

— Μικρό, αισθηματικό μου παιδί!

Μια μέρα, αντάμωσα μέσα σ' ένα ανθρώπινο μπουλούκι το θείο Θανάση με την κόρη του τη Βαλεντίνη. Ήταν οι πρώτοι συγγενείς που έβλεπα κι αρπάχτηκα απ' αυτούς, ξεσπώντας σ' ένα παραπονεμένο κλάμα.

— Τι απόγινε η μανούλα μου; Πού βρίσκονται οι δικοί μου, Βαλεντίνη;

Η Βαλεντίνη προσπάθησε να με μερώσει.

— Θα 'ρθουν, θα 'ρθουν, μην απελπίζεσαι. Είναι κόσμος, χιλιάδες κόσμος, που μπαρκάρει ακόμα.

Της έδειξα πού βρίσκεται το ξενοδοχείο μας, κι έτρεξε. Μα ο θείος Θανάσης δεν την ακολούθησε. Αδιάφορος και ήρεμος κοίταζε τον κόσμο. Είχε πάθει πάλι μια δυνατή νευρική κρίση κι όλο έλεγε ξερά:

– Κοίτα, μωρέ, πώς κάνουν οι άνθρωποι! Τι τους έπιασε και το χάσαν πάλι το τσερβέλο τους;

Διδώ Σωτηρίου, 1959 Οι νεκροί περιμένουν, Κέδρος, (42η έκδοση 2009), 161-163

Ερωτήσεις επεξεργασίας

1. Αφηγηθείτε σε πλάγιο λόγο την προσωπική ιστορία

- α. της νέας γυναίκας που κρατούσε στην αγκαλιά της ένα μαξιλάρι
- β. του κύριου Τηλέμαχου
- γ. της Αλίκης που είναι ο βασικός αφηγητής στο απόσπασμα
- δ. του θείου Θανάση.

2. Προσπαθήστε να αφηγηθείτε τις ίδιες ιστορίες σε ευθύ λόγο από την οπτική κάθε προσώπου

- α. της νέας γυναίκας που κρατούσε στην αγκαλιά της ένα μαξιλάρι
- β. του κύριου Τηλέμαχου
- γ. της Αλίκης που είναι ο βασικός αφηγητής στο απόσπασμα
- δ. του θείου Θανάση.

[5. η ιστορία και ο καπτάν Μαθιός]

Η Βαλεντίνη, ανιστόρησε στη θεία μου όλα όσα ήξερε για την καταστροφή. Πώς μπήκαν οι ζειμπέκηδες μέσα στη Σμύρνη. Στην αρχή δεν πείραξαν άνθρωπο· μα ύστερα ρίχτηκαν με λύσσα στη σφαγή και στο πλιάτσικο, αρχίζοντας απ' την αρμένικη γειτονιά. Ο Νουρεντίν πασάς έβγαλε τότε φερμάνι ν' αφήνουν όλα τα γυναικόπαιδα και τους γέρους να φεύγουν, και να κρατούνε αιχμάλωτους μόνο τους άντρες και τ' αγόρια.

Η Σμύρνη είχε παραδοθεί στις φλόγες και στο αίμα. Ο κόσμος στριμωχνόταν στην παραλία ζητώντας προστασία από τον Αγγλογαλλικό στόλο· και παρακαλούσε τους συμμάχους του να τον σώσουν απ' το λεπίδι. Μα οι ξένοι είχαν, λέει, διαταγές να μην επέμβουν! Και κάθονταν, πάνω στα καράβια τους με σταυρωμένα χέρια, και κάπνιζαν τα τσιμπούκια τους! Και κοίταζαν, σαν θεατές, και φωτογράφιζαν το φοβερό μαρτύριο ενός ολόκληρου πληθυσμού!

Κι όσοι είχαν λεφτά έδιναν μια ολόκληρη περιουσία για να τους πάρουν οι βάρκες. Μα τις περισσότερες φορές τους εκτοπίζανε άλλοι πιο χερόδυναμοι και σβέλτοι, σπρώχναν τους αυτούς κι άρπαζαν τη θέση τους. Κι οι βάρκες, κάθε τόσο αναποδογύριζαν, κι οι άνθρωποι πνίγονταν μέσα στον πανικό, σαν τις μύγες.

Θε μου! Θε μου! φτάνει Βαλεντίνη, δε θέλω ν' ακούσω άλλο, έλεγε η θεία Ερμιόνη και ξεροκατάπινε, γιατί είχε γίνει πηχτό και πικρό το σάλιο της.

Κι ήρθε, κούτσα κούτσα, στο ξενοδοχείο κι ο καπτάν Μαθιός, με κομμένα τα περισσότερα δάχτυλα των χεριών του, κι έκλαιγε σαν μωρό παιδί που το αδικούσαν.

— Πώς τα δουλέψω, ανθρώποι μου, χωρίς τα χέρια μου; Πέστε μου; Πώς τα δουλέψω;

Κι έλεγε πως είχε πέσει στη θάλασσα του Τζέσμε, κι είχε φτάσει κολυμπώντας ως ένα εγγλέζικο αντιτορπιλικό και γάντζωσε πάνω στις λαμαρίνες της πλώρης μαζί με δέκα άλλους νοματαίους. Μα οι Εγγλέζοι σπρώχναν τον κόσμο με χέρια και με πόδια και τους ξαναπετούσαν στη θάλασσα. Κι έλεγαν πως δεν μπορούσαν να επέμβουν στα εσωτερικά της Τουρκίας γιατί ήταν ουδέτεροι... «Ακούς ουδέτεροι οι θεομπαίχτες!» Κι ένας αγριάνθρωπος του 'φερε μια στα δάχτυλα, μ' ένα σιδερένιο λοστό, και του 'σπασε τις κλειδώσεις κι έπεσε αναίσθητος στο νερό, και τον ανάσυρε ένας καϊκιτσής, παλιός του συνάδερφος. Κι ως να φτάσει στη Χίο, του τα κόψαν στο νοσοκομείο τα «νταουλιασμένα» δάχτυλα που «βρομολογούσαν έμπυο» τρία απ' το ζερβί και δυο απ' το δεξί του χέρι.

— Σώθηκες μια βολά, καπτάν Μαθιό, σώθηκες; Αυτό να μου πεις κι απέ τα ρέστα περνούν, του είπε με ζήλια και περιφρόνηση η κυρία Ελβίρα.

Κι γύρισε και σιγοψιθύρισε στη συνυφάδα της:

— Για κοίτα. Θε, σχώρεσέ με, κοίτα ποιοι άχρηστοι άνθρωποι γλιτώσαν! Κι οι δικοί μας; Πού είναι τους;

Διδώ Σωτηρίου, 1959 Οι νεκροί περιμένουν, Κέδρος, (42η έκδοση 2009), 163-164

Ερωτήσεις επεξεργασίας

1. Ποια είναι η στάση του Αγγλογαλλικού στόλου; Προσπαθήστε να υποθέσετε τις σκέψεις και τα συναισθήματα όσων βρίσκονται πάνω στα καράβια.
2. Προσπαθήστε να υποθέσετε τις σκέψεις και τα συναισθήματα της Βαλεντίνης, που αφηγείται την ιστορία, και της Ερμιόνης, που την ακούει.
3. Με ποιον τρόπο εντάσσεται η προσωπική ιστορία του καπτάν Μαθιού στο ευρύτερο ιστορικό γεγονός;
4. Προσπαθήστε να ερμηνεύσετε την στάση της κυρίας Ελβίρας απέναντι στον καπτάν Μαθιό.
5. Συγκρίνετε την αφήγηση της Διδώς Σωτηρίου με την αφήγηση του Στρατή Τσίρκα στο [απόσπασμα από την Αριάγνη](#).

[6. η επανένωση]

Μια μέρα, ήταν περίπου μεσημέρι, ένα νιόφερτο καράβι είχε μόλις ξεφορτώσει φουρνιές φουρνιές τη συμφορά.

— Αλίκη! μου φώναζε ο Τρύφωνας, ο γιος της κυρίας Ελβίρας, για δες σ' εκείνη την πέμπτη βάρκα. Διακρίνεις;

Το βλέμμα μου άρπαξε μεμιάς το θέαμα. Σκίρτησα ολόκληρη. Τα μάτια μου πήδηξαν από τις κόγχες και ξοπίσω τους πήδηξε κι η καρδιά μου. Είδα, είδα το Στέφο πρώτον, στην πλώρη της βάρκας, και πίσω του τη μητέρα, που κρατούσε από το χεράκι τη Νιόβη και τη θεία Ελένη με την Ινώ και τη Ριρή που είχε κρεμασμένα στο λαιμό της τα κιάλια και σιγοκουβέντιαζε με δυο άγνωστους νέους. Και στο τιμόνι, είδα κοντά σε δυο θεόρατους μπόγους, τον πατέρα που κάπνιζε αμέριμνος. Έμοιαζαν όλοι μαζί, με τουρίστες που πήγαιναν σε ταξιδάκι αναψυχής.

Ήταν λοιπόν πραγματικότητα ή παράκρουση; Έσπρωχνα, σαν τρελή τον κόσμο ως να φτάσω στην ακροθαλασσιά. Κι άπλωνα τα σκελετωμένα χέρια μου μεταβάλλοντάς τα σε μαγνήτες και φώναζα ικετευτικά: «Ελάτε! Ελάτε, επιτέλους!»

Αιώνες μου φάνηκε πως έκανε εκείνη η βάρκα ως ν' αγγίξει τη στεργιά, και ν' αγγίξω κι εγώ εκείνους, να βεβαιωθώ πως ήταν πραγματικοί, κι όχι πλάσματα της φαντασίας μου.

Για τότε βρέθηκα μέσα στην αγκαλιά της μάνας μου, δεν το κατάλαβα. Ο πατέρας στάθηκε κι αυτός με δακρυσμένα μάτια και με χάιδευε.

— Έρχεται κι ο θείος Γιάγκος, είπε, τον είδαμε στη Μυτιλήνη. Ευτυχώς σώθηκε!

Κι ύστερα έτρεξε και τραβολογούσε δυο δέματα.

— Τα χαλιά, έλεγε, προσέχετε μην βραχούν τα χαλιά, γιατί αυτή 'ναι όλη η περιουσία μας.

Πόσο απλή ήταν η αντάμωση και πόσο σκληρή και περίπλοκη η αγωνία της προσμονής!

Τους πήγαν στο ξενοδοχείο να δουν τη θεία Ερμιόνη και να την ησυχάσουν. Της διηγήθηκαν πού και πότε συναντήθηκαν με το θείο Γιάγκο.

— Έρχονται, κι ο Γιάγκος κι ο Γεράσιμος. Ναύλωσαν μόνοι τους καϊκι, εξηγούσε ο πατέρας. Τους είδα στη Μυτιλήνη και φορούσαν ακόμα φέσια. Ακούς φέσια! Πού τα βρήκαν και τα κοτσάρισαν!

Η θεία Ερμιόνη ζωντάνεψε μεμιάς κι έβαλε στο καμινέτο να ψήσει καφέ για όλους. Ύστερα έπιασε τη μικρή Νιόβη στα χέρια της και την έσφιγγε με νευρικήτητα και χαρά.

— Για πότε ξεπετάχτηκε τούτο το μικρό; Και τι όμορφο παιδάκι! Να μην αβασκαθεί!

Διδώ Σωτηρίου, 1959 Οι νεκροί περιμένουν, Κέδρος, (42η έκδοση 2009), 164-165

Ερωτήσεις επεξεργασίας

1. Για ποιον λόγο νομίζετε ότι η συγγραφέας επιλέγει κυρίως τον διάλογο για να αφηγηθεί το περιστατικό της οικογενειακής επανένωσης;
2. Αφηγηθείτε σε πλάγιο λόγο το περιστατικό δίνοντας έμφαση στα συναισθήματα των προσώπων (Αλίκη, μητέρα, πατέρας, θεία Ερμιόνη).
3. Προσπαθήστε να αναδιηγηθείτε την ιστορία από την οπτική της μικρής Νιόβης την στιγμή που τη ζει και μετά από πολλά χρόνια. Δώστε σημασία στις διαφορές που θα έχει ο τρόπος με τον οποίο βλέπει τα πράγματα.